

Kvinnliga riksdagsledamöters förutsättningar

En fallstudie om informella hinder i riksdagen

Abstract

Arbetsgruppen för jämställdhet i riksdagen lät 2016 genomföra en enkätstudie och en intervjustudie i syfte att kartlägga riksdagsledamöternas förutsättningar för att genomföra sitt arbete. Resultatet från dessa studier visade att kvinnliga riksdagsledamöter i högre utsträckning än manliga möts av informella hinder i riksdagsarbetet. Syftet med denna studie är att undersöka hur dessa informella hinder kan förklaras. Metoden för undersökningen är en fallstudie med teorianvändande ambitioner. Genom att applicera feministisk institutionalism och feministisk teori på de utvalda hinderna så fann vi att de institutionella normerna i riksdagen är konstruerade efter ett manligt ideal, vilket missgynnar de kvinnliga ledamöterna. De institutionella normerna tillsammans med feministisk teori kring könsroller, moderskap samt sexualisering och objektifiering i hög utsträckning kan förklara de informella hinderna.

Nyckelord: feministisk institutionalism, feminism, institutionella normer, könsroller, riksdagen

Antal ord: 8791

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Bakgrund.....	1
1.2	Tidigare forskning	2
1.3	Tillägg.....	4
1.4	Syfte och frågeställning	5
2	Metod och material.....	6
2.1	Metod och avgränsningar	6
2.2	Material.....	7
3	Empiri	9
3.1	Förväntningar och krav.....	9
3.2	Kränkande behandling.....	11
3.3	Förenande av familjeliv och arbete	15
4	Teori.....	19
4.1	Nyinstitutionell teori.....	20
4.2	Feministisk teori.....	21
4.3	Feministisk institutionalism.....	23
5	Analys.....	25
5.1	Förväntningar och krav.....	25
5.2	Kränkande behandling.....	27
5.3	Förenande av familjeliv och arbete	29
6	Slutsatser.....	33
7	Referensförteckning	35

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Sveriges riksdag är idag ett av de mest numeriskt jämställda parlamenten i världen (Erikson, 2017, s.2). Kvinnor har under två årtionden suttit på mer än 40 % av riksdagsplatserna i Sverige (Erikson & Josefsson, 2016) och av de ledamöter som valdes in i riksdagen efter valet 2018 var 53,9 % män och 46,1 % kvinnor (riksdagen.se, 2018). Dessutom har flera formella hinder för jämställdhet i Sverige tagits bort genom åtgärder såsom särbeskattning av makar och en välfungerande och subventionerad barnomsorg, vilket har fått kvinnor att komma ut i arbetslivet (jämställ.nu, 2013), samtidigt som lagar och regler som hindrat kvinnor från att rösta och att kunna ställa upp i politiska val har avskaffats. Den svenska riksdagen är idag alltså även formellt jämställd. Resultatet av en enkätstudie av Erikson & Josefsson (2016) och en uppföljande intervjustudie av Erikson (2017) om jämställdhet i riksdagen visade dock att manliga och kvinnliga ledamöter upplever att de har olika förutsättningar att bedriva sitt uppdrag som riksdagsledamot, vilket indikerar på att riksdagen trots sin formella och numeriska jämställdhet, inte är informellt jämställt. De kvinnliga riksdagsledamöterna upplever till exempel att de har högre krav på sig och att de får utstå kränkande behandlingar i högre grad än de manliga. En grupp som visade sig vara extra utsatt för dessa så kallade informella hinder i riksdagen var unga kvinnor.

Utifrån olika teorier om representation kan dessa informella hinder för kvinnliga riksdagsledamöter anses vara problematiska. Phillips (1995) menar till exempel att social representation av kvinnor i församlingar påverkar åsiktsrepresentationen av de frågor som berör kvinnor i större utsträckning än män, till exempel frågor som rör sexuellt våld eller barnafödande. Dessa frågor kommer enligt Phillips

(1995) inte representeras av män och därmed inte få tillräckligt stort utrymme på den politiska dagordningen om inte kvinnor sitter i de valda församlingarna. Ett exempel på detta är att det nästan enbart är kvinnor som driver frågor om jämställdhet i riksdagen. Kvinnliga riksdagsledamöter för även i större utsträckning upp frågor som rör omsorgspolitik på dagordningen än män, även om skillnader mellan könen kring detta har minskat över tid (Bergqvist & Freidenvall, 2017, s.94). Detta gör att man kan anta att sämre förutsättningar för kvinnliga ledamöter att utföra sitt arbete i riksdagen på grund av sitt kön skulle kunna ha negativ inverkan på deras möjlighet att få sina röster hörda, vilket i sin tur kan ha negativ påverkan på möjligheten för deras väljares åsikter att bli representerade. Denna problematik har fått oss att vilja svara på frågan om hur dessa informella hinder kan förklaras, vilket vi ämnar göra i denna uppsats.

1.2 Tidigare forskning

Tidigare studier som gjorts kring kvinnor och mäns skilda möjligheter att bedriva politik har ofta varit föremål för feministisk forskning eller i forskning om representation. Wängnerud (2017, s.114) berättar att institutionell teori är dominerande inom dessa forskningsområden för att förklara varför kvinnor och män har olika lätt att nå makt och inflytande när de väl har blivit valda och varför kvinnor möter hinder som män inte gör. Teorin belyser nämligen formella och informella normer som aktörer påverkas av inom olika institutioner och sammanhang. Bergqvist & Freidenvall (2017, s. 94) menar att analys av hur just normer om kön påverkar politiska institutioner även när de uppnått formell jämställdhet och hur motstånd mot förändringar sker på nya, mer subtila sätt behövs. Dessa analyser kan göras med hjälp av feministisk institutionalism, som är en kombination av feministisk teori och nyinstitutionell teori. Ett exempel på en studie inom denna forskningsinriktning är Catherine Bolzendahls jämförande studie från 2014 mellan Sverige, Tyskland och USA, där syftet var att undersöka hur jämställdhetsnormer präglar det interna politiska arbetet i olika länder. I USA visade studien att kvinnor har svårt att nå maktpositioner, i form av till exempel

ordförandeposter i utskott, vilket beror på den maskulinitetsnorm som genomsyrar den amerikanska kongressen. Studien visade även att tyska kvinnliga ledamöter på grund av polarisering sitter på poster inom traditionellt "kvinnliga" områden såsom familjepolitik. I Sverige däremot, som präglats av jämställdhetsnormer under en längre tid, innehar kvinnor och män ungefär samma andel viktiga poster i riksdagen (Wängnerud, 2017, s. 115).

Vad gäller tidigare studier om förutsättningar för svenska kvinnliga och manliga riksdagsledamöter att sköta sitt arbete har riksdagen i samarbete med Josefine Erikson och Cecilia Josefsson, vilka är forskare respektive doktorand vid Statsvetenskapliga institutionen vid Uppsala Universitet, genomfört dels en enkätstudie, dels en intervjustudie kring detta. Syftet med enkätstudien var att kartlägga svenska riksdagsledamöters upplevelser och uppfattningar om sina förutsättningar att bedriva sitt förtroendeuppdrag. Intervjustudien genomfördes sedan som uppföljning på enkätstudien för att fördjupa de resultat som enkäten visat. Både Erikson & Josefssons enkätstudie (2016) och Eriksons intervjustudie (2017) visade att kvinnor och män upplever att de har lika stora möjligheter till inflytande och politisk påverkan men att kvinnliga ledamöter upplever högre krav och större oro, att de oftare får utstå kränkande behandling samt har svårare att förena familjeliv och arbete (Erikson & Josefsson, 2016, Erikson, 2017).

Erikson & Josefsson (2016, s.2) skriver inledande att de i sitt arbete "kommer att ta avstamp i forskning om könsstereotyper, könade förväntningar och normer". I dessa studier används dock inte några teorier i någon större utsträckning för att förklara empirin utan vi anser att fokus i studierna ligger på att kartlägga riksdagsledamöternas upplevelser kring deras förutsättningar att utföra sitt arbete i riksdagen. Enligt Esaiasson m.fl. (2017, s.27) har samhällsvetenskaplig forskning beskrivande eller förklarande karaktär och att dessa är tätt sammankopplade. En beskrivande studie genomförs för att kunna svara på frågor av typen vem, var, när, hur, vilket sedan utgör grunden för en förklarande studie där frågor om varför och med vilka konsekvenser något får besvaras (Esaiasson m.fl., 2017). Under arbetets gång med uppsatsen har vår intention därför varit att genomföra en förklarande studie som komplement till enkät - och intervjustudien, som vi anser är mest av

beskrivande karaktär, då vi har utgått ifrån att en studie av förklarande karaktär saknas.

1.3 Tillägg

Vi vill göra ett tillägg under tidigare forskning då vi kort tid innan inlämning av uppsatsen blev varse om att Erikson & Josefsson (2018), författarna till enkätstudien och intervjustudien som ligger till grund för vår empiri, faktiskt skrivit en artikel av förklarande karaktär som vidare behandlar sitt material i från riksdagen om olika förutsättningar för kvinnliga och manliga riksdagsledamöter att bedriva sitt uppdrag. I och med att vi använder samma empiri som Erikson & Josefsson finns vissa likheter mellan vår uppsats och deras artikel. Båda analyserar till exempel områdena "Krav och förväntningar" samt "Kränkande beteende". Till skillnad från dem har vi dock valt att analysera ett avsnitt vi har kommit att kalla för "Förenande av familjeliv och arbete", vilket är en sammanvägning av resultaten från enkät - och intervjustudien där frågor om familj kombinerat med arbete tas upp. Deras artikel har även ett bredare fokus än vår uppsats eftersom deras empiri utgår från mer än materialet i från enkätstudien och intervjustudien. De kartlägger även fördelning av män och kvinnor i olika utskott, om det finns en skillnad i andel män och kvinnor på riksdagens ledarpositioner och vilka som deltar i riksdagsdebatter mest.

Vidare används teorin feministisk institutionalism för att förklara hinderna både i vår uppsats och i artikeln. Vi menar dock att vi kopplar empirin till teorin på ett annat sätt än Erikson & Josefsson (2018) gör då vi diskuterar hinderna och möjliga förklaringar till dem på ett mer ingående sätt. Vi ser på ett hinder åt gången och väljer att förklara specifika delar av det som framgått i enkätstudien och i intervjustudien medan vi anser att Erikson och Josefsson (2018) mer använder teorin för att förklara hinderna på ett generellt och övergripande sätt. En annan aspekt som skiljer våra arbeten åt är att vi använt oss dels av feministisk teori och nyinstitutionell teori var för sig, dels av kombinationen av dem, alltså feministisk institutionalism, medan Erikson & Josefsson (2018) endast använt sig

av den senare teorin. Vi vill med detta tillägg klargöra att vi under största delen av arbetet på vår uppsats inte varit varse om Erikson & Josefssons (2018) artikel men visa att vi är medvetna om likheterna mellan vår uppsats och deras artikel. Vi menar dock att studierna skiljer sig åt gällande olika fokus på empirin och olika val av teori.

1.4 Syfte och frågeställning

Syftet med denna studie är att förklara förekomsten av de informella hinder som finns för kvinnliga ledamöter att utföra sitt arbete i Sveriges riksdag. Detta görs utifrån empiri bestående av svenska riksdagsledamöters upplevelser av sina egna förutsättningar att bedriva sitt uppdrag i riksdagen. Vi har för avsikt att undersöka om förklaringsfaktorer till hinderna kan hittas i feministisk politisk teori, nyinstitutionalism samt feministisk institutionalism. Syftet kan sammanfattas enligt följande frågeställning:

- Hur kan förekomsten av de informella hinderna för svenska kvinnliga riksdagsledamöter förklaras?

2 Metod och material

2.1 Metod och avgränsningar

Metoden som valts till denna uppsats är en teorianvändande fallstudie. En fallstudie utgår från granskning av ett fall istället för flera (Esaiasson m.fl., 2016, s.109). Valet av metod grundar sig i att vi ämnar förklara endast ett fall, vilket i denna studie är de informella hinder för svenska kvinnliga riksdagsledamöter som presenteras i Eriksons & Josefssons (2016) och Eriksons (2017) studier. Esaiasson m.fl. (2017, s.42) menar att i teorianvändande studier så är fallet i centrum och det som ska undersökas är om en eller flera teorier kan förklara det aktuella fallet. I och med att uppsatsen syftar undersöka om de hinder som presenteras i enkät - och intervjustudien kan förklaras av till exempel feministisk institutionell teori så passar fallstudie som metod ihop med syftet. En möjlig kritik mot fallstudier är att det finns svårigheter att göra generaliseringar av resultatet från en fallstudie eftersom den endast behandlar ett fall (Esaiasson m.fl., 2016, 159). Dock är inte vår avsikt i uppsatsen att dra generella slutsatser utan att belysa möjliga teoretiska förklaringar till detta specifika fall.

Undersökningen kommer att genomföras genom att presentera empiri från enkätstudien och intervjustudien utifrån tre områdesavgränsningar - "förväntningar och krav", "kränkande behandling" och "förenande av familjeliv och arbete". Anledningen till att endast utvalda delar av materialet kommer att presenteras och behandlas i analysen är bland annat eftersom formatet på uppsatsen inte har plats för en fullständig redovisning. Dessutom så presenteras ovanstående valda områden i "Handlingsprogrammet för jämställdhet i riksdagen under valperioden 2014-2018" som områden där de behövs mer insatser (arbetsgruppen för jämställdhet, 2018). Detta gör att det kan ses som extra intressant att undersöka möjliga förklaringsfaktorer till vad hinderna inom dessa

områden beror på. När empirin har presenterats så kommer vi att redogöra för teorier som eventuellt kan verka som förklaringsfaktorer till materialet, för att sedan analysera hur empiri och teori samverkar.

2.2 Material

Vårt primära material består dels av Erikson & Josefssons (2016) enkätstudie, dels av den intervjustudie (Erikson, 2017) som enkäten följdes upp av. Riksdagen beslutade 2006 att riksdagsstyrelsen varje mandatperiod ska fastställa ett handlingsprogram för jämställdhet i riksdagen och enkätstudien var en del i detta arbete. Enkäten utformades enligt Josefsson & Erikson (2016, s.3) för att “fånga flera dimensioner av arbetet i riksdagen samt de förväntningar och krav som ställs på riksdagsledamöter” och delades ut på partiernas gruppmöten i början av 2016. Samtliga ledamöter blev ombedda att besvara enkäten och svarsfrekvensen var hög (82,2 %), vilket tillsammans med att svarsfrekvensen även var relativt jämnt fördelad över kön och parti resulterar i att urvalet anses vara representativt för riksdagens ledamöter. I enkäten ställdes först frågor gällande ledamöternas bakgrund, i form av till exempel grad av utbildning, ålder och antal år i riksdagen. Resultatet på dessa frågor visade att på det stora hela hade män och kvinnor samma grundförutsättningar för att bedriva sitt arbete, vilket betyder att eventuella skillnader i svaren på de resterande frågorna i enkäten inte kan förklaras med skillnader i bakgrundsvariablerna utan kan kopplas till kön (Erikson & Josefsson, 2016, s.3). Syftet med intervjustudien var att fördjupa de resultat som framkom i enkäten och att vidare undersöka kvinnors förutsättningar i sitt arbete i riksdagen. I och med att enkäten visade att unga kvinnor är en särskilt utsatt grupp intervjuades 40 unga riksdagsledamöter, 20 män och 20 kvinnor, om deras upplevelser av deras arbete i riksdagen. Fokus låg på att undersöka om mönstren i ledamöternas erfarenheter och uppfattningar är könade (Erikson, 2017).

Eftersom vårt material består av undersökningar som redan gjorts så har vi ingen möjlighet att själva kontrollera validiteten, alltså att det som avsetts att mätas i en studie inte går förlorat i operationaliseringen (Esaiasson m.fl., 2016, s.59). Vi

bedömer dock att även om studierna mäter just upplevelser av förekomsten av vissa beteenden och händelser i riksdagen, och inte kvantitativt mäter antal gånger till exempel en härskarteknik ägt rum, så har de en tillräckligt god validitet för att användas i vår studie. Denna bedömning baseras på att upplevelserna i sig kan ses som betydelsefulla för att få en bild av hur vardagen i riksdagen ser ut. Erikson (2017, s.1) menar att intervjuerna i intervjustudien ger en “förvånansvärt samstämmig bild”, att särskilt kvinnors berättelser liknar varandra och att det inte förekom väsentliga skillnader i svar över partigränserna. Att flera respondenter har samma berättelser bör indikera på att kvinnornas upplevelser speglar verkligheten. I och med detta så anser vi att validiteten i vårt material är tillräckligt hög för att användas i vår uppsats.

Initialt var våra intentioner att försöka ta del av Erikson & Josefssons rådatamaterial till studierna för att ha större möjlighet till att självständigt kunna förhålla oss till empirin och för att kunna ställa egna frågor till materialet. Då detta inte var möjligt på grund av avtal om anonymitet mellan forskarna och respondenterna har vi valt att använda oss av de rapporter och sammanställningar som har gjorts över materialet av Erikson & Josefsson (2016) och Erikson (2017). Vad som kan anses vara problematiskt är att vi själva inte utformat frågorna i enkät och intervjuer och därmed inte har kunnat styra vad empirin behandlar för aspekter gällande förutsättningar för riksdagsledamöterna. Vi anser dock att detta inte behöver vara ett problem för vår studie så länge vi är medvetna om detta och försöker förhålla oss kritiska och självständiga till materialet. Ett exempel på detta är att vi i så stor mån som möjligt kommer att tolka diagrammen i från enkätstudien (Erikson & Josefsson, 2016) själva i empiridelen. När det gäller intervjustudien har vi dock endast möjlighet att redogöra för det urval Erikson (2017) själv har valt att presentera över vad respondenterna har sagt i sin rapport. I och med att vi endast kan ta del av det som skrivs i rapporten har vi inte heller inblick i vilka frågor Erikson (2017) har ställt respondenterna, vilket försvårar det för oss att kunna vara kritiska till materialet. Vi anser dock att behandla empirin på detta sätt fungerar för vår studie och för den tidsram vi har att förhålla oss till.

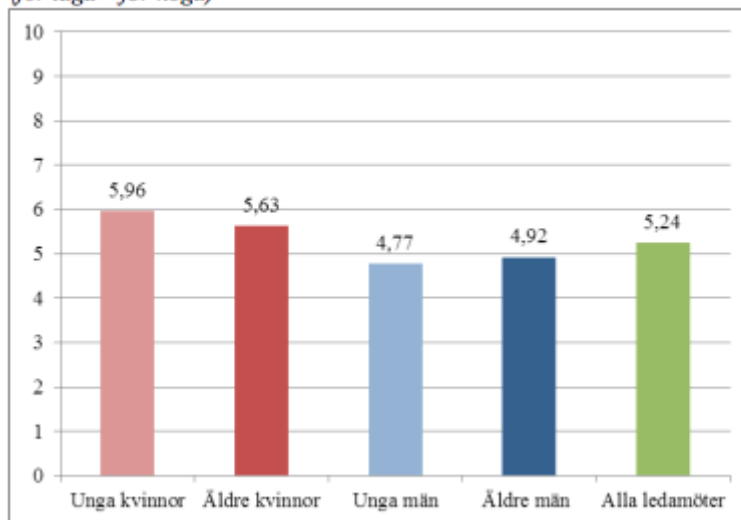
3 Empiri

I detta avsnitt av uppsatsen så kommer de delar av enkätstudien av Erikson & Josefsson (2016) och intervjustudien av Erikson (2017), som behandlar de tre utvalda områdena där kvinnliga riksdagsledamöter upplever att de hindras i större utsträckning än deras manliga kollegor, att presenteras.

3.1 Förväntningar och krav

I enkäten har Erikson & Josefsson (2016, s.13) ställt frågor om hur de svenska riksdagsledamöterna upplever att förväntningar på dem ser ut. På frågan hur respondenterna upplever kraven som ställs på de som ledamöter skiljer sig svaren mellan könen. Kvinnornas medelvärde hamnar på 5,7 (där 0 är låga krav och 10 är höga krav) medan männens medelvärde ligger på 4,9. Gruppen unga kvinnor upplever att det ställs högre krav på dem än vad äldre kvinnor erfar samtidigt som unga män uppfattar att de har lägre krav på sig än vad äldre män upplever (se figur 1 nedan).

Figur 11. Fråga 12: Hur upplever Du kraven som ställs på Dig som riksdagsledamot? 0-10 (för låga – för höga)

Not. Antal svar: 284.

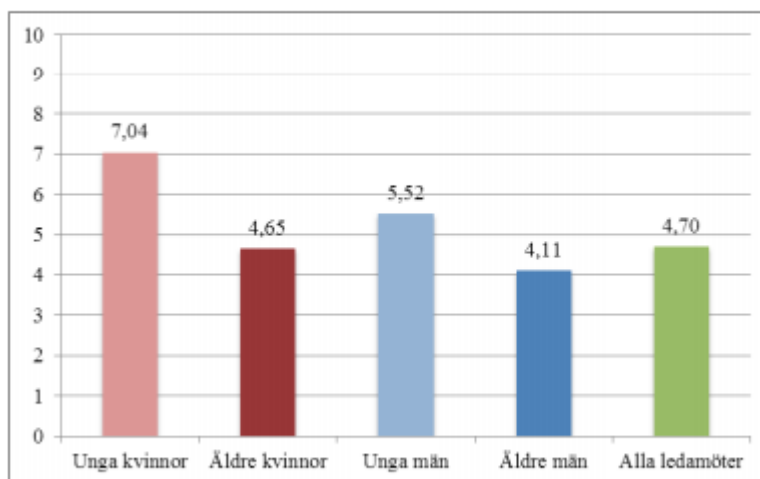
Figur 1: (Erikson & Josefsson, 2016, s. 13, deras figur 11.)

I Eriksons (2017) intervjustudie framgår det att riksdagsledamöterna inte anser att de formella kraven från riksdagen som ställs på dem är orimligt höga men att krav från andra håll såsom valkretsen, partiet och media samt krav som ledamöterna ställer på sig själva genom ackumulation blir "både massiva; otydliga och svårhanterliga för vissa" (Erikson, 2017, s.3). Intervjuerna visar även att kvinnor upplever att det ställs högre krav på dem än män upplever att det gör på män, både gällande förväntningar från ledamöterna själva och från omgivningen. Detta tar sig i uttryck genom att kvinnliga ledamöter upplever sig vara tvungna att vara mer kompetenta och pålästa. Flera respondenter menar dessutom att det finns föreställningar om att kompetens i politiken generellt kopplas samman med män i högre grad än vad det gör med kvinnor. Detta gör att kvinnor får det svårare att bli betraktade som kompetenta politiker, vilket leder till att högre krav ställs på dem. En annan aspekt som flera kvinnliga respondenter berättar om är att de upplever att det är svårare att framstå som kompetent i områden som traditionellt uppfattas som manliga politikerområden. En kvinna som verkat inom ett område som kan klassas som traditionellt manligt berättar att hon upplever att kvinnor allmänt blir mer ifrågasatta medan en annan kvinna hävdar att det är lättare att bli tagen på allvar i kvinnligt kodade frågor än i manligt kodade frågor. Även manliga respondenter berättar att de upplever att det ställs högre krav på kvinnliga

ledamöter, trots att de poängterar att de även själva upplever krav på att vara pålästa (Erikson, 2017).

I enkäten ställs en fråga gällande om riksdagsledamöterna känner sig oroliga för att göra misstag, där svaren visar att kvinnornas genomsnitt ligger på 5,1 medan män ligger på 4,4 (0 är mycket låg grad och 10 mycket hög grad). Den grupp som återigen sticker ut är unga kvinnor vars värde hamnar på 7.04, vilket enligt skalan får anses tyda på ganska stark oro för att göra misstag. Anmärkningsvärt är att unga kvinnor och unga mäns värde skiljer sig med hela 1,5 skalsteg (se figur 2 nedan). I intervjuerna framgår det att kvinnor upplever att de måste vara väl förberedda för att bevisa sig vara kompetenta då de annars riskerar att straffas när de begår misstag. Genom att hänvisa till forskning och fakta, menar flera kvinnliga respondenter, att de kan undvika att bli föremål för härskartekniker i form av till exempel insinuation av att de inte förstår sig på ämnet eller att de missuppfattat en fråga (Erikson, 2017).

Figur 12. Fråga 26: Känner Du Dig orolig att begå misstag som riksdagsledamot? 0-10 (i mycket låg grad – i mycket hög grad)

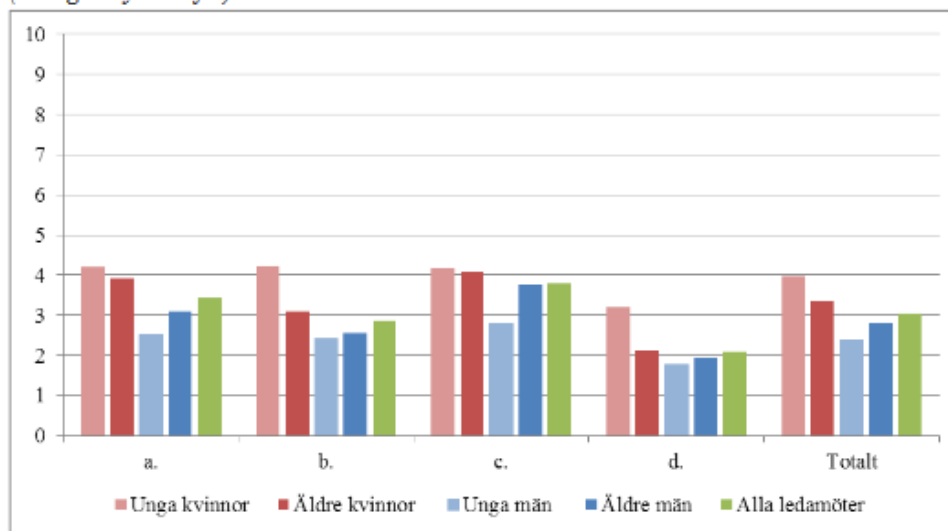
Not: antal svar: 286.

Figur 2: (Erikson & Josefsson, 2016, s. 14, deras figur 12)

3.2 Kränkande behandling

I enkätstudiens (Erikson & Josefsson, 2016, s.25) avsnitt om bemötande så ställs frågor angående hur ofta riksdagsledamöterna upplever att de utsätts för olika typer av kränkande behandling. Frågorna som ställs behandlar hur ofta ledamöterna varit med om att de avbrutits på ett möte, fått sina kläder eller sitt utseende kommenterat, någon annan fått äran för personens arbetsinsats/idé eller fått sina prioriteringar i privatlivet ifrågasatta. I samtliga av dessa frågor så visar det sig att kvinnor, och i synnerhet yngre kvinnor, upplever att de fått utstå ovanstående kommentarer mer frekvent än de manliga respondenterna (se figur 3 nedan).

Figur 24. Fråga 28: Hur ofta har Du varit med om följande händelser i riksdagen? 0-10 (aldrig – mycket ofta)

Not: a. Du blir avbruten under ett möte; b. Dina kläder eller ditt utseende kommenteras; c. Någon annan får äran för Din idé eller arbetsinsats; d. Val och prioriteringar i ditt privatliv ifrågasätts; Totalt. a.–d. sammanslaget. Antal svar: 284-286.

Figur 3: (Erikson & Josefsson, 2016, s. 26, deras figur 24.)

I intervjustudien hörs de svarande riksdagsledamöterna ytterligare angående bemötande, där frågorna utgår ifrån Berits Ås härskartekniker och berör kränkande behandling i en mer bred mening än i enkätdiagrammet ovan. Erikson (2017, s.9) menar att intervjuerna visar på en samstämmighet hos många riksdagsledamöter, manliga som kvinnliga, där man är överens om att härskartekniker oftare drabbar kvinnor än män. Dock så finner en del av de intervjuade manliga riksdagsledamöterna att härskartekniker är en naturlig del av politiken i och med detta inte ser lika allvarligt på dem som de kvinnliga respondenterna gör (Erikson, 2017, s.9).

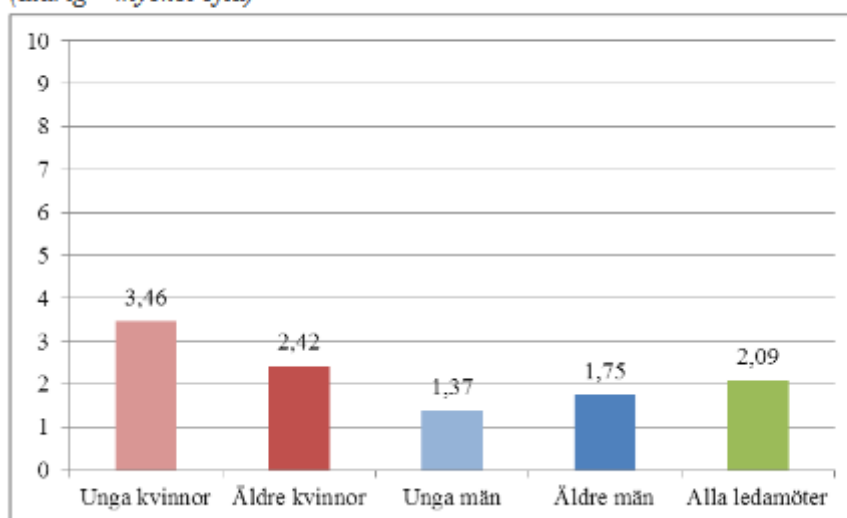
Även mer specifika härskartekniker, såsom osynliggörande, förlöjligande och påförande av skuld och skam samt dubbelbestraffning, diskuteras med respondenterna. Det sistnämnda har vi valt att behandla nedan i avsnittet "Förenande av familjeliv och arbete" då flera av frågorna gällande den typen av härskarteknik handlar om just påförande av skuld och skam och dubbelbestraffning för kvinnliga ledamöter som är mödrar. Vad gäller osynliggörande så är det relativt vanligt att de kvinnliga respondenterna har varit med om situationer där de har antagits ha en annan yrkesroll, som till exempel en sekreterartjänst, att de avbryts och att det ignoreras när de varit deras tur att tala. Några kvinnor nämner även att de ofta hör en manlig kollega föreslå något som de själva redan sagt och då få en mycket större respons än vad de själva fick (Erikson, 2017, s.9). Studien nämner inte att de manliga respondenterna skulle ha varit med om samma bemötande. Erikson (2017,s.10) uppmärksammar att ovanstående beteenden inom osynliggörande härskartekniker ofta kan vara omedvetet utförda. Även infantilisering av kvinnor, vilket innebär att en person blir behandlad eller tilltalad som ett barn och på så sätt förminskas, är enligt intervjustudien (2017, s.10-11) ett vanligt förekommande sätt att förlöjliga kvinnor i riksdagen samt något som inte heller behöver vara medvetet utfört. De kvinnliga riksdagsledamöterna berättar att de upplever kommentarer som förringar deras roll som politiker. Exempel på detta kan handla om att bli kallad "lilla gumman" eller att man tilltalade kvinnor på ett annat sätt än männen. En riksdagsledamot berättar till exempel att manliga ledamöter kunde säga "ni unga, snygga tjejer, ni är så duktiga". Även flera manliga respondenter berättar att de upplever att kvinnor blir utsatta för infantilisering (Erikson, 2017, s.11).

Förlöjligande som härskarteknik inom riksdagsledamöternas arbete handlar i stor utsträckning handla om saker som att ge subtil kritik och nedvärderande eller smutskastande kommentarer i syfte att nedvärdera en personens kompetens. Intervjustudien visar att tre fjärdedelar av de kvinnor som deltog i studien säger sig ha utsatts för förlöjligande medan det av männen endast var ett fåtal som säger att de upplevt detta, men att de bevittnat att kvinnor har blivit utsatta för det (Erikson, 2017, s.10-11). De mest direkta beteendena, och i dessa fall förmodligen de mest medvetna, handlar om att några av de kvinnliga respondenterna har varit

med om att manliga kollegor sagt nedvärderande eller smutskastande kommentarer i samband med att de blivit befordrade eller åstadkommit någon annan form av yrkesmässig framgång. Detta sker i syfte att försöka få dem att framstå som mindre kompetenta när de själva blivit förbigångna (Erikson, 2017, s.10). Även nedvärderande kommentarer och suckar menar Erikson (2016, s.11) är exempel på direkta härskartekniker som visar att en person inte är värd att lyssna på.

Ytterligare kränkande behandling som behandlas i enkätstudien (Erikson & Josefsson, 2016, s.27) är om, samt hur ofta, som riksdagsledamöterna upplever att deras kollegor berättat sexistiska skämt. Resultatet visar att unga kvinnor, med ett värde på 3.46 (0 är aldrig och 10 mycket ofta), är den grupp som oftast upplever att de har varit med om att andra ledamöter uttalar sexistiska skämt (se figur 4 nedan). I intervjustudien (Erikson, 2017, s.13) finns även ett avsnitt där respondenterna får frågor kring upplevelser av objektifiering, där flera av de kvinnliga riksdagsledamöterna berättar att de återkommande upplever att deras utseende och val av kläder kommenteras i sammanhang där det inte varit väsentligt. Dessa kommentarer flyttar fokus från det kvinnorna gör i sitt arbete till hur de ser ut och därför är det objektifierande. Endast en manlig respondent berättar om liknande kommentarer, vilket pekar på att objektifiering av manliga riksdagsledamöter inte förekommer i alls lika stor utsträckning som för kvinnliga (Erikson, 2017, s.13).

Figur 25. Fråga 29: Har Du varit med om att andra ledamöter uttalar sexistiska skämt? 0-10 (aldrig – mycket ofta)

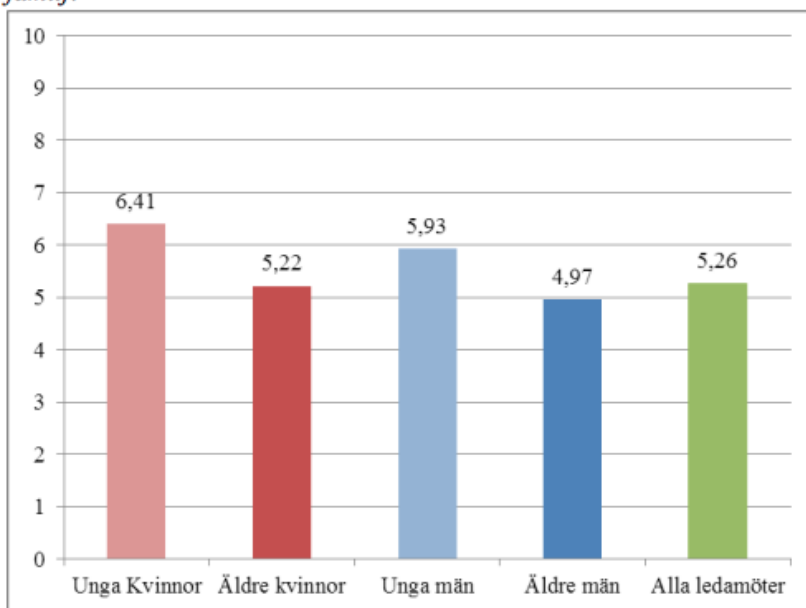

Figur 4: (Erikson & Josefsson, 2016, s.27, deras figur 25)

3.3 Förenande av familjeliv och arbete

I enkätstudien (2016, s.26) framgår det att unga kvinnor var den grupp som oftast blev ifrågasatta om val och prioriteringar i privatlivet (se figur 3 ovan, i avsnittet "Kränkande behandling"). Unga kvinnors värde ligger på 3,21 medan unga mäns ligger på 1,77 (0 är aldrig och 10 är mycket ofta), vilket innebär att värdena skiljer sig åt med hela 1,44 skalsteg. En annan fråga i enkäten handlar om riksdagsledamöterna upplever att det var svårt att förena arbetet som riksdagsledamot med familj. Svaren visar att unga kvinnor (6,41) och unga män (5,93) upplever att det är betydligt svårare att kombinera familjelivet med arbetet i riksdagen än för resterande ledamöter (se figur 5 nedan). En tredje fråga behandlar aspekten om ledamöterna har barn och i vilka åldrar där svaren visar att det är vanligare att manliga än kvinnliga riksdagsledamöter har barn under 7 år.

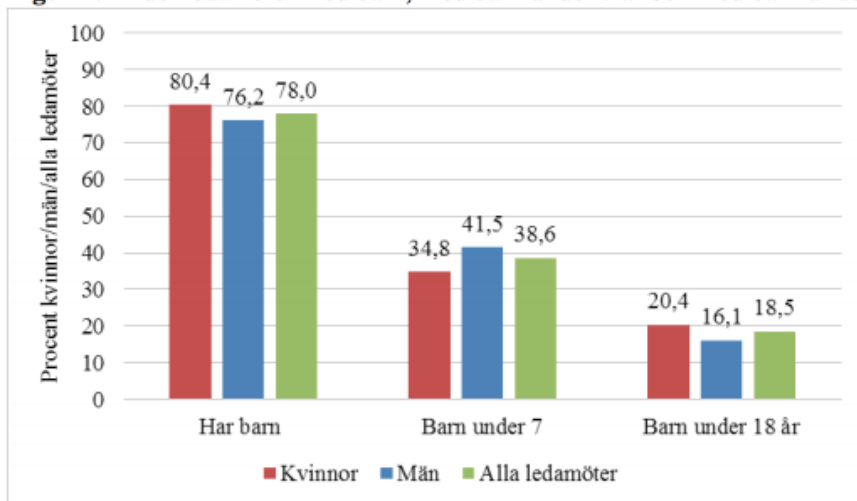
Figur 13. Fråga 14: *Upplever Du att det är svårt att förena arbetet som riksdagsledamot med familj?*

Not: Antal svar: 285. 33 respondenter har svarat "ej relevant", och redovisas inte i diagrammet.

Figur 5: (Erikson & Josefsson, s.15, deras figur 13.)

Figur 2. Andel ledamöter med barn, med barn under 7 år och med barn under 18 år.

Not: Antal svar: 259.

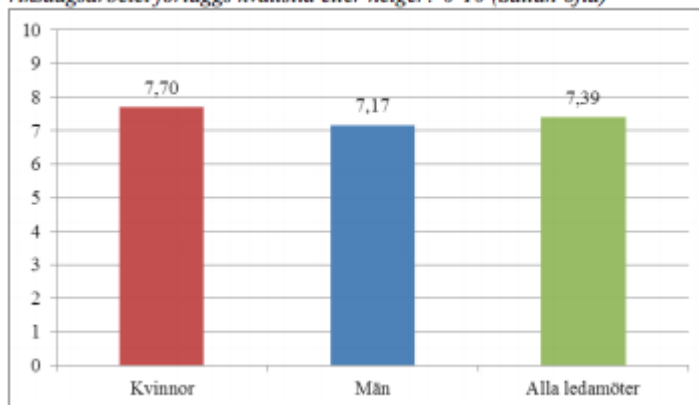
Figur 6: (Erikson & Josefsson, 2016, s.5, deras figur 2)

Intervjustudien behandlar kollegors och omgivningens kommentarer kring föräldraskap i ett avsnitt som Erikson (2017) valt att kalla för "Påförande av skuld och dubbel bestraffning". Här visar respondentsvaren att det är vanligare att kvinnliga politiker som är föräldrar får kommentarer som rör föräldraledighet och om vem som tar hand om barnet/barnen när respondenten själv inte är hemma. En

kvinnlig respondent som kom tillbaka från sin föräldraledighet blev ifrågasatt för att hon kom tillbaka så snabbt. Respondenternas upplevelser kring skuldbeläggande kring att vara en dålig förälder på grund av prioriteringar i deras privatliv visar att kvinnor ifrågasätts i större utsträckning om de är bra föräldrar. Personerna som fäller dessa kommentarer är både män och kvinnor (Erikson, 2017, s.12).

Vidare finns det en fråga i enkäten angående hur vanligt det är att arbetsrelaterade möten eller aktiviteter schemaläggs på kvällar eller helger. Resultatet av respondenternas svar visar att det är relativt vanligt att möten och aktiviteter schemaläggs dessa tider enligt riksdagsledamöternas upplevelser (se figur 14 nedan). Anledningen till att Erikson & Josefsson (2016, s.15) ville ha svar på den frågan var att de menar att ett skäl till att det kan vara svårt att kombinera riksdagsarbetet med familj kan vara att många möten och aktiviteter förläggs kvällstid. I avsnittet "förväntningar och krav på politiker" i enkätstudien (Erikson & Josefsson, 2016, s.16) ställs frågan om riksdagsledamöterna har övervägt att lämna sitt riksdagsuppdrag. Här visar resultatet inte på någon påtaglig skillnad mellan könen där genomsnittet för samtliga ledamöter låg på 3,16 (se figur 15 nedan).

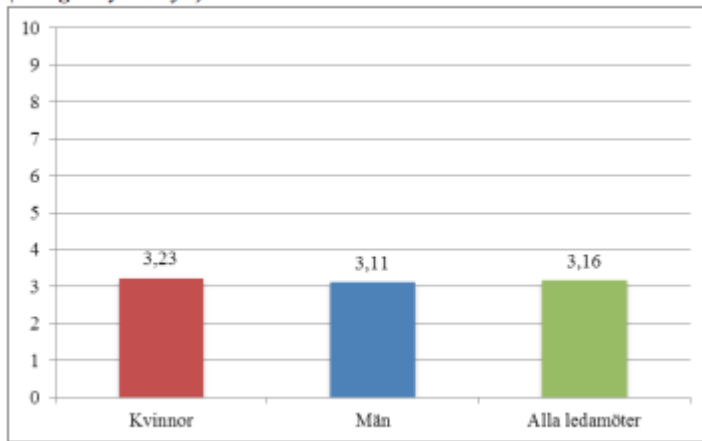
Figur 14. Fråga 15: Hur ofta händer det att viktiga möten/aktiviteter som är kopplade till riksdagsarbetet förläggs kvällstid eller helger? 0-10 (Sällan-ofta)

Not: antal svar: 285.

Figur 7: (Erikson & Josefsson, 2016, s.16, deras figur 14.)

Figur 15. Fråga 27: *Har Du övervägt att lämna Ditt uppdrag som riksdagsledamot? 0-10 (aldrig – mycket ofta)*

Not: antal svar 285.

Figur 8: (Erikson & Josefsson, 2016, s.16, deras figur 15.)

4 Teori

I den här delen kommer vi presentera de teorier vi kommer att använda oss av för att förklara hinderna för kvinnorna i riksdagen. Vi kommer främst använda oss av feministisk institutionalism, vilket är en teori som har lagt på ett könsproblematiserande perspektiv på nyinstitutionell teori. Feministisk institutionalism utvecklades, och fortsätter att utvecklas då teorin är ganska ny, då flera ansåg att feministisk teori och nyinstitutionell teori på vissa sätt berör samma ämnen, såsom makt och institutioner, och därmed har ett utbyte av varandra och därför borde kombineras. Mackay m.fl. (2010) förklarar till exempel i "New Institutionalism through a gender lens: towards a feminist institutionalism?" hur man bättre kan förstå områden som nyinstitutionell teori behandlar genom att se kön som en förklaringsvariabel. Mackay med m.fl. (2010) menar även i sin artikel att de vill fokusera på de likheter som finns inom inriktningarna inom nyinstitutionell teori för att sedan kunna applicera ett könsperspektiv på NI. För att kunna använda oss av feministisk institutionalism börjar vi med att presentera nyinstitutionalism på ett övergripande plan, trots att vi inte kommer använda oss specifikt av den teorin i stor utsträckning förutom i kombination med feministisk teori. Sedan presenterar vi feministisk teori, vilket är en teori vi kommer tillämpa både som i en del av feministisk institutionalism men även separat då vi anser att vissa teorier inom feministisk forskning som inte specifikt berör kön och institutioner utan behandlar ämnen som moderskap och mäns objektifiering av kvinnor, är viktiga för att förklara hinderna. Vi avslutar med att presentera feministisk institutionalism.

4.1 Nyinstitutionell teori

Mackay m.fl. (2010, s.573) menar att nyinstitutionalism (NI) har spelat en betydande roll för politisk forskning eftersom att den har erbjudit ett nytt fokus på hur regler, normer och policys inom institutioner påverkar institutionens aktörer. Med andra ord har NI möjliggjort för en bättre förståelse för hur aktörer framkallar eller står emot förändringar inom institutionen de verkar inom och för hur institutionerna formar aktörerna utifrån normer. En gemensam faktor som samtliga inriktningar inom teorin fokuserar på är de regler som skapas inom både formella och informella institutioner (Mackay m.fl., 2010, s.576). Hall & Taylor (1996) i Kenny (2007, s. 92) menar att de mönster som institutionen konstruerades utifrån från början har betydelse för hur den kommer vara strukturerad framöver. Vidare menar Skocpol (1992) i Kenny (2007, s.92) att en institution blir fortsatt förstärkt av att det fanns ojämna maktförhållanden i de inledande stadierna av en institutions bildande, vilket vissa grupper gynnas av på andras bekostnad. Detta gör att den privilegierade gruppen lättare vidare kan befästa sin maktposition.

Det finns olika definitioner av vad en institution är och vad skillnaden är på en formell och en informell institution. En formell institution kan till exempel vara ett valsystem, ett politiskt parti eller en byråkrati medan en informell institution handlar om informella regler och normer (Mackay m.fl., 2010, 580). Vidare menar Roine Johansson, forskare vid Mittuniversitetet, i sin bok *Nyinstitutionalismen inom organisationsanalysen* från 2002 att en institution kan förstås som en struktur eller procedur vilken innehar regler, formella som informella, vilket leder till att det finns ett grundläggande förhållningssätt till hur man ska bete sig inom institutionen. Till följd av detta så är inte ovanstående förhållningssätt något som ifrågasätts, utan är ofta allmänt accepterat i sammanhanget. Om en händelse eller ett beteende är institutionaliserat så innebär det att den följer det förhållningssätt som är accepterat inom institutionen, vilket leder till att beteendet eller händelsen ses som "naturlig", och inte är något som ifrågasätts. Institutionalisering kan även, enligt Barbara Czarniawaska i sin bok *En teori om organisering* från 2005, ses som de handlingsmönster som

återkommer inom en institution, och som genom denna upprepning ses som något självklart och accepterat (Melander, 2016, s.24).

4.2 Feministisk teori

Tidig feministisk politisk forskning om kön, makt och institutioner menade att ojämn maktfördelning mellan män och kvinnor kunde förklaras av konceptet "patriarkatet", vilket är ett system av sociala strukturer och praktiker som resulterar i en könsmaktsordning där män är överordnade kvinnor (Kenny, 2007, s.93-94). Oskarson & Wängnerud (1995, s.16-17) menar att patriarkatsteorier inom feminismen har förklarat mäns dominans inom politiken, och i samhället som stort, med att de haft kontroll över alla betydande beslutsprocesser och hållit kvinnor utanför. Att män utestängde kvinnor från dessa beslutsprocesser gjorde att kvinnor och män ansågs tillhöra olika områden - kvinnor till det privata rummet med familj och hem, och män till det mer offentliga rummet med lönearbete och politik. De formella hinderna för kvinnor att vistas i det offentliga rummet har avskaffats, men uppdelningen av kvinnor i privata rum och män i offentliga finns fortfarande till viss del kvar. Detta har ibland sagts bero på att kvinnor och män har olika roller, där den kvinnliga könsrollen tillskrivits ett fokus på familjeliv, hem och arbete inom andra sektorer än män (Oskarson & Wängnerud, 1995, s.17). Feministisk forskning belyser att könsroller och föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt inte är naturligt konstruerade och att konsekvensen av denna konstruktion är att kvinnor och män i stor utsträckning fortfarande hålls i separata rum, där mannen är en norm i de rum där makten finns och kvinnor är underordnade. Kvinnor kan dock uppnå status i vissa rum, men framförallt inom de områden som anses vara mindre viktiga på grund av att de är kvinnligt kodade (Oskarson & Wängnerud, 1995, s.19-20).

En annan aspekt av de föreställningar som finns angående vilken roll kvinnor bör ha har att göra med moderskap, vilket problematiseras av feministisk teori. Johansson (2014, s.32) menar att det inte finns någon samstämmig syn på

moderskap inom feministisk teori men att en av de första feministiska teoretikerna som behandlade begreppet var Simone de Beauvoir. Beauvoir menar i sitt verk *Det andra könet*, från 1949, att moderskap spelar en betydande roll för patriarkatets fortsatta existens och att det hindrar kvinnors frigörelse. Denna kritik kom efter att det på 1900-talets början utvecklats teorier som betonade kvinnors modersinstinkt och kvinnors plats i familjen som central och naturlig. Beauvoir menade att moderskapet begränsade kvinnor, att de var förslavade under det och att enda sättet att frigöra sig var genom att avstå från det. Vidare problematiserar hon "den biologiska determinismen inom vilken kvinnor anses följa sitt fysiologiska öde" (Johansson, s.32) där moderskapet anses vara det huvudsakliga målet i livet. Beauvoir ifrågasatte att alla kvinnor vill bli mödrar vilket ansågs vara radikalt under denna tid. En annan som behandlat moderskap är Helene Brembeck, forskare vid Göteborgs Universitet, i sin bok *Inte bara mamma* från 1998, vilken utgår från en svensk kontext och bidrar både empiriskt och teoretiskt. Hon menar att kvinnor, och i synnerhet unga kvinnor, utmanar olika modersmyter som länge varit dominerande i det västerländska samhället, såsom myten om att moderskap är naturligt för alla kvinnor och myten om den uppoffrande goda modern. Brembeck menar att dessa bilder finns och påverkar hela samhället i form av till exempel utformandet av lagar och skapandet av normer (Johansson, s.32).

Carbin och Jansson (2017, s.39) berättar om teorier som belyser objektifiering, sexualisering och våld som förklaringar till upprätthållandet av kvinnors underordning. Radikalfeminister menar till skillnad från liberala feminister, vilka fokuserar på det offentliga roll i kvinnors rättigheter och likabehandling, att det är i hemmet och i relationer mellan män och kvinnor som problemet återfinns. Kate Millet menar till exempel att sex har betydelse för mäns makt och kvinnors underordning och en annan teoretiker vid namn Catharine A. Mckinnon menar att lagar och andra åtgärder måste ta hänsyn till kvinnors underordning för att för att bryta den ojämna fördelning av makt mellan män och kvinnor som upprätthålls av kvinnokroppens utsatthet för våld och sexualisering (Carbin & Johansson, 2017).

4.3 Feministisk institutionalism

Mackay m.fl. (2010, s.579) menar att trots att det finns omfattande feministisk litteratur om olika aspekter av relationen mellan kön och politiska institutioner så missar nyinstitutionell teori betydelsen av en könsdimension i analysen av institutionella regler och normer. Nyinstitutionell teori (NI) och feministisk institutionalism (FI) har gemensamt att de båda fokuserar på de formella och informella regler som skapas och existerar i institutioner, samt hur det informella och formella samspekar. Skillnaden är att FI argumenterar för att dessa regler och normer ofta är könade. Konstruktioner av både maskulinitet och femininitet är inbäddade i politiska institutioner och inte bara i de individer som verkar inom dem (Mackay m.fl., 2010, s.580). Bergqvist & Freidenvall (2017, s.94) menar vidare att feministisk institutionalism undersöker hur aktörers beteende formas av institutionernas regler (både formella och informella), normer och policy och hur institutionerna därmed bidrar till förändring eller motstånd till förändring av könsmaktsstrukturer. De könade informella normer och strukturer som finns inom institutioner fastställer vilka maskulina och feminina beteenden, regler och värderingar som är acceptabla för kvinnor och män inom institutionen. De utfall, i form av till exempel lagar och policys, som politiska och policyskapande institutioner producerar är även de påverkade av att institutionens informella normer. Trots att både konstruktioner om manlighet och kvinnlighet finns inom dessa politiska institutioner så ligger det maskulina idealet i större utsträckning till grund för de institutionella normerna, strukturerna och beteendena. Kvinnor blir ofta sammankopplade med det "feminina idealet" vilket leder till mindre inflytande inom institutionen (Mackay m.fl., 2010, s.582).

Vidare menar Mackay m.fl. (2010, s.583) att personer som är nya inom en institution ofta hindras från att få inflytande eftersom de normer som skapats utifrån dem som varit en del av institutionen under en längre tid fortfarande styr, vilket gör det svårt för institutionella normer att förändras på djupet. Traditionellt mansdominerade institutioner, som till exempel politikens toppskikt, menar Hellsten m.fl. (2006) i *Women's Citizenship and Political Rights*, har förändrats

på så sätt att makten har flyttats från det formella till de informella mekanismerna av institutionen som ett svar på att antalet kvinnor i det har ökat (Mackay m.fl., 2010, s.583). Kenney (1996) menar i Mackay m.fl. (2010, s.583) att institutionella maktskiften medför att institutioner och personer inom institutioner utåt sett kan förefalla som anpassningsbara och positiva till förändringar i medlemssammansättningen i institutionen, men att de nya medlemmarna ändå kommer att missgynnas. Bergqvist & Freidenvall (2017, s.94) menar även de att det ofta finns en "historisk eftersläpning" i institutioner, då regler och rutiner ofta bygger på tidigare sådana. Detta innebär att nya aktörer i sammanhanget, som kvinnor får anses vara i riksdagen, får anpassa sig till regelverk som utformats av män i ett tidigare skede.

5 Analys

I denna del av uppsatsen kommer vi att analysera de informella hinder vi presenterat i empiridelen med hjälp av de teorier vi redogjort för ovan. På så sätt så hoppas vi att erbjuda möjliga förklaringsfaktorer till varför kvinnliga riksdagsledamöter upplever informella hinder inom de områden som vi har avgränsat oss till. Analysen kommer att utgå ifrån samma indelningar som i empiridelen för att göra texten tydlig och lätt att följa med i.

5.1 Förväntningar och krav

Både i resultatet av enkäten och av intervjuerna framgår det att kvinnliga riksdagsledamöter upplever högre krav och känner större oro för att göra misstag än vad män gör. Detta menar flera respondenter beror på att män generellt förknippas med kompetens inom politiken mer än vad kvinnor gör det, vilket leder till att de kvinnliga riksdagsledamöterna känner att de behöver kompensera för detta genom att bland annat vara extra pålästa och att använda sig av forskning för att bygga sina argument. Att män antas ha kompetens utan behöva bevisa det och att det för kvinnor verkar vara tvärtom skulle enligt feministisk teori kunna bero på att strukturer i samhället genom historien har tillskrivit, och fortfarande tillskriver, män och kvinnor olika roller. Dessa förväntningar på män och kvinnor påverkar i sin tur vilka sysselsättningar och vilka rum de rör sig i (Oskarson & Wängnerud, 1999, s.17). Trots att det är en relativt numeriskt jämn fördelning av män och kvinnor i riksdagen idag så kan stereotypa könsroller, där kvinnornas rollen enligt Oskarson & Wängnerud (1999, s.17) typiskt är kopplad till familjeliv, hem och arbete i andra sektorer än de männen arbetar i, ligga till grund för olika förväntningar och krav på män och kvinnor i riksdagen. Man kan utifrån ovan nämnda teori om könsroller anta att det inte historiskt har förväntats av kvinnor att

inneha ett arbete som riksdagsledamot, vilket i sin tur möjligtvis kan leda till att man inte ser kvinnor som lika självklara i de politiska rummen och därmed inte förväntas ha den kompetens som krävs.

De konstruktioner av manligt och kvinnligt som könsrollerna skapar påverkar inte bara individerna som verkar inom en institution utan är även inbäddade i de politiska institutionerna i sig. I och med att politiska institutioner är skapade av män och för män så ligger det maskulina idealet till störst del till grund för vilka normer som råder inom institutionen. Kvinnor inom politiska institutioner blir därmed missgynnade då de inte anses nå upp till det manliga idealet, vilket leder till mindre inflytande (Mackay m.fl., 2010, s.580-582). Riksdagen är ett exempel på en sådan politisk institution, där kvinnor först fick rösträtt 1921 och kom in i riksdagen 1922 (Wängnerud, 1999, s.32). Man kan därför anta att kvinnorna i riksdagen idag upplever att deras kompetens ifrågasätts i högre grad än vad mäns gör och därmed upplever högre krav på grund av de rådande normer och praktiker som finns i riksdagen, vilka premierar typiskt manliga karaktärsdrag. Kvinnor blir inte per automatik sammankopplade med det manliga idealet och manliga karaktärsdrag såsom män blir och behöver därför kompensera för detta för att bevisa sig vara kompetent.

Resultatet från intervjustudien visade dessutom att flera av de kvinnliga respondenterna upplever det ännu svårare att framstå som kompetent i områden som traditionellt är klassade som manliga. Enligt feministisk teori har män historiskt funnits i de rum som makten finns i medan kvinnor har fått inflytande i de rum som behandlar kvinnligt kodade frågor och därför kan anses vara mindre viktiga (Oskarson & Wängnerud, 1995, s.19-20). Utifrån detta så skulle man kunna anta att när kvinnorna först kom in i riksdagen fick de ta hand om de områden som kvinnor ansågs ha kompetens i utifrån kvinnliga ideal, såsom omsorgspolitik, medan männen behöll makten i de utskott som ansågs vara viktiga och kräva manlig kompetens. Trots att de formella hinderna för kvinnor att väljas till riksdagen har avskaffats fanns ändå en uppdelning i riksdagen i manligt och kvinnligt kodade politikerområden. Denna uppdelning finns om än i mindre utsträckning kvar idag då exempelvis platserna i utrikesutskottet och finansutskottet, vilka traditionellt är ansedda som viktiga, fortsatt innehas av män

i majoritet (Sundholm, 2018). Med tanke på detta är det förståeligt att flera kvinnliga respondenterna upplevde att deras kompetens ifrågasattes mer i ett traditionellt manligt utskott medan en respondent upplevde att det var lättare att bli tagen på allvar inom kvinnligt kodade frågor.

5.2 Kränkande behandling

Den del av intervjustudien som tog upp riksdagsledamöternas bemötande diskuterar och delar upp olika former av kränkande behandling enligt Berit Ås härskartekniker. Som nämndes i empiridelen så var det relativt vanligt att manliga riksdagsledamöterna menade att härskartekniker inte är ett så stort problem utan något som hör till politiken (Erikson, 2017, s.9). Anledningen till att denna grupp nästan endast var män skulle kunna ha att göra med att de generellt sett har upplevt färre beteenden av detta slag, i och med att intervjustudien visade att det är de kvinnliga riksdagsledamöterna som oftare utsätts för härskartekniker (Erikson, 2017, s.9). Detta skulle kunna göra att riksdagsmännen inte på samma sätt som riksdagskvinnorna kan relatera till hur det känns för de som utsätts, och därför inte upplever härskartekniker som lika problematiska. Att gruppen ser härskartekniker som något som hör till politiken tyder på att dessa beteenden i viss mån är institutionaliserade, då Johansson (2002) i Melander (2016, s.24) menar på att institutionalisering av beteenden eller händelser sker när dessa följer ett förhållningssätt som är accepterat och därför ses som naturliga inom en institution. Ett institutionalistiskt perspektiv är därför relevant för att hitta förklaringsfaktorer till de kvinnliga riksdagsledamöternas upplevelser av härskartekniker.

Om vi studerar de olika beteendena närmare istället för i sin helhet så uppmärksammar Erikson (2017) att vissa kränkande beteenden förefaller att vara mer medvetet utförda än andra. De mest direkta beteendena, och således de som kan antas vara mer medvetet utförda, handlar om förlöjligande och smutskastande i samband med yrkesmässig framgång samt nedvärderande kommentarer. Det

förstnämnda, berättar några av de kvinnliga riksdagsledamöterna i intervjustudien, skedde när de gjort karriärmässiga framgångar och manliga kollegor ansåg sig blivit förbigångna (Erikson, 2017, s. 11). Mackay m.fl. (2010, s.583) menar att på grund av att antalet kvinnor med tiden har ökat i traditionellt mansdominerade institutioner så har sätten för den politiska eliten att motverka kvinnors inflytande ändrats, där fokus har flyttats från formella regler till informella mekanismer. Utåt sett, kan därför en institution verka positiv till inträdet av andra medlemmar än de som traditionellt sett varit del av institutionen, men i praktiken så kommer inte de nya medlemmarna att ha samma förutsättningar (Mackay m.fl., 2010, 583). Riksdagen är ett exempel på detta då den är en traditionellt manlig institution vars formella regler idag inte utgör något hinder för de kvinnliga riksdagsledamöterna att kunna bli invalda i församlingen, men informella normer fortsätter missgynna "de nya", alltså kvinnorna. De mer direkta förlöjligande beteendena av riksdagsmännen skulle därför kunna ses som relativt medvetna tekniker för att försöka få riksdagskvinnorna att framstå som sämre, vilket kan grunda sig i en ambition att bibehålla institutionell makt.

Osynliggörande beteenden såsom att bli avbruten, bli misstagen att ha en annan yrkesroll eller att kollegor hoppar över en i talarordningen, samt så kallad infantilisering menar Erikson (2017, s.10-11) istället sannolikt handlar om härskartekniker som görs omedvetet. Dessa former av kränkande behandlingar som kvinnor i högre grad än män tvingas utstå kan möjligtvis förklaras av de strukturer och normer som finns i politiska institutioner, vilka utgår från manliga ideal (Mackay m.fl., 2010, s.580-582). På grund av att de kvinnliga riksdagsledamöterna initialt anses vara utanför normen då de är kvinnor, kan det vara så att personer inom riksdagen har lägre förväntningar på kvinnor och dess kompetens. En effekt av detta är den infantilisering som kvinnliga ledamöter vittnar om där de får utstå kommentarer som: "ni unga, snygga tjejer, ni är så duktiga", vars syfte skulle kunna vara att ge en komplimang som grundar sig i en genuin förvåning över att de kvinnliga riksdagsledamöterna gjort ett bra jobb. Konsekvensen blir dock att man nedvärderar kvinnors kompetens då man tydligt visar att man inte förväntar sig något utav dem och att de inte blir tagna på allvar.

Andra typer av kränkande behandling som kvinnorna i riksdagen får utstå oftare än männen är sexistiska skämt samt objektifiering. De fall av objektifiering som nämns i intervjustudien menar Erikson (2017, 14) ofta bör ses som en form av kränkande behandling som är relativt omedvetet utförd, då objektifierande kommentarer ofta har en ansats att vara en komplimang. Förklaringar till dessa typer av hinder som de kvinnliga riksdagsledamöterna möter kan finnas i feministiska teorier om objektifiering och sexualisering av kvinnokroppen. Enligt radikal feministisk teori kan objektifiering och sexualisering, vilket vi menar sexistiska skämt är en del av, förstås av mäns upprätthållande av kvinnors underordning. Att förminska kvinnor till objekt och att sexualisera dem är ett uttryck för mäns makt och är en slags praktik som underordnar kvinnor (Carbin & Jansson, 2017, s. 39). Den objektifiering och de sexistiska skämt de kvinnliga riksdagsledamöterna får utstå, där deras kläder till exempel kommenteras, gör att fokus flyttas från kvinnornas arbetsrelaterade prestationer till bedömning av deras utseende. Kvinnorna i dessa situationer blir reducerade till objekt istället för att vara ett subjekt, vilket förminskar kvinnornas kompetens och förmåga. Enligt de feministiska teorierna om objektifiering och sexualisering skulle dessa bemötanden kunna ses som en konsekvens av att kvinnan ses som objekt på grund av könsmaktsordningen och att dessa beteenden har blivit institutionaliserade.

5.3 Förenande av familjeliv och arbete

Enkätstudien visade att fler manliga än kvinnliga riksdagsledamöter hade barn under 7 år. Trots detta så visade enkätstudien att det var vanligare att kvinnor, och särskilt unga kvinnor, blev ifrågasatta angående deras prioriteringar i privatlivet (Erikson & Josefsson, 2016, s.5 & s.26). Även intervjustudien visade att kvinnor i större utsträckning fick kommentarer som insinuerade att de var dåliga föräldrar (Erikson, 2017, s.13). Det kan tyckas märkligt att kvinnliga riksdagsledamöter utsätts för mer kritik angående val av fördelning av arbete och familjeliv när det är fler manliga riksdagsledamöter som har små barn. Det paradoxala i detta skulle kunna förklaras av feministisk teori kring moderskap som centralt i kvinnorollen.

Beauvoir menar till exempel att moderskapet möjliggör upprätthållandet av den könsmaktsordning som finns. Kvinnor anses vilja vara mödrar och moderskapet anses komma naturligt för dem. Enligt Brembeck så utmanas dock traditionella bilder av moderskap av kvinnor i västerländska länder (Johansson, 2014, s.32), vilket man kan anta även görs av de kvinnliga riksdagsledamöter som till exempel väljer en att ta en kortare föräldraledighet. När en kvinna antingen väljer att inte skaffa barn och satsa på sin karriär istället, alternativt väljer att skaffa barn samtidigt som hon satsar på sin karriär och detta ifrågasätts kan man anta att det görs på grund av att den kvinnan gör anses vara normbrytande. De kvinnliga riksdagsledamöterna påverkas rimligtvis av dessa normer precis som alla andra förvärvsarbetande kvinnor och att bli ifrågasatt om varför man inte prioriterar familj över arbete är en konsekvens av att det finns olika förväntningar på män och kvinnor när det gäller detta.

Ovannämnda förväntningar på föräldraskap för män och kvinnor kan även ha påverkat hur riksdagsarbetet är upplagt. Resultatet från enkäten visade nämligen att det är ganska vanligt att arbetsrelaterade uppdrag läggs på helger eller kvällar (Erikson & Josefsson, 2016), vilket kan ses som opraktiska tider för de riksdagsledamöter som är föräldrar. Detta kan möjligen förklaras av feministisk institutionell teori. Som nämdes i föregående avsnitt om kränkande behandling, så är riksdagen från början en institution av män och för män, vilket kan ha kommit att påverka hur mycket riksdagen som arbetsplats har behövt ta hänsyn till riksdagsledamöternas föräldraroll. Mackay m.fl. (2010, s.582) menar att det ofta är ett manligt ideal som ligger till grund för vilka beteenden och normer som är accepterade inom politiska institutioner. Historiskt sett har det varit vanligare att kvinnor tar hand om hem och barn än att män gör det, vilket kan ha lett till att normen i riksdagen för riksdagsledamöterna har varit att arbeta och försörja familjen men inte att vara ansvarig för omsorg av barn och hem. Denna norm kan ha lett till att man inte tagit hänsyn till att förlägga arbetstider som passar med familjeliv eftersom det inte funnits samma förväntningar på män att prioritera föräldraskap.

I Erikson & Josefssons enkätstudie (2016) så visar svaren på frågan om riksdagsledamöterna har övervägt att lämna sitt uppdrag att varken männen eller

kvinnorna har övervägt det i någon större utsträckning och att det inte finns någon skillnad i detta mellan könen. Det kan alltså tolkas som att de krav och förväntningar som riksdagsledamöterna generellt möter i sitt arbete inte är tillräckligt höga för att de ska vilja lämna sitt uppdrag. Dock går det utifrån den frågan inte specifikt att säga hur svårigheterna med att förena familjeliv och arbete för ledamöterna påverkar deras benägenhet att lämna riksdagen. Vi menar emellertid att på grund av att kvinnor fortfarande har större ansvar för barn och hem än män med till exempel fler uttagna föräldradagar (Heimersson, 2019) så hade det varit av intresse att få svar på om det finns skillnader mellan könen på frågan om riksdagsledamöterna har övervägt att lämna sitt uppdrag som riksdagsledamot på grund av svårigheter att förena arbetet med familj. För att vidare kunna analysera varför kvinnorna upplever det svårare att förena familjeliv med arbete i riksdagen hade vi gärna sett att fler frågor ställts kring deras erfarenheter kring detta. Andra frågor vi hade velat ställa riksdagsledamöterna är i vilken grad de upplever att de prioriterar arbetet i riksdagen respektive det obetalda arbetet hemma och om de upplever att skaffandet av eventuella barn påverkar prioriteringarna på något sätt.

Trots att de sammanlagda kraven på riksdagsledamöter inte är så pass höga att de ofta överväger att lämna sitt uppdrag så visar fortfarande resultatet av enkät och intervjustudien på ett problem angående att kvinnor får utstå fler skuldbeläggande kommentarer om föräldraskap än män. Detta, tillsammans med föreställningar om moderskap, vilket är en del i kvinnorollen, och institutionella normer gör att det förefaller finnas en konflikt mellan normen om moderskap och normen om att en riksdagsledamot främst ska prioritera sitt arbete som riksdagskvinnor ställs inför. Kvinnorna i riksdagen förväntas prioritera både familj och sitt uppdrag, vilket rimligtvis bör leda till mer oro och stress än för männen. Även unga män upplever förvisso nästan lika stora svårigheter att kombinera arbete och familj som de unga kvinnorna, vilket kan bero på att föräldrarollen har ändrats till att delas mer jämlikt mellan könen. Trots att de unga männen tycker att det är svårt att kombinera familjeliv och arbetsliv så visar intervjustudien dock att de inte får skuldbeläggande kommentarer om deras föräldraskap och om deras prioriteringar i privatlivet. Detta indikerar på att det inte finns lika stor motsättning mellan

normen för ledamotsrollen och normer kring föräldraskap hos de manliga riksdagsledamöterna som hos de kvinnliga.

6 Slutsatser

I denna uppsats har vi undersökt möjliga förklaringsfaktorer till tre av de hinder som kvinnliga riksdagsledamöter ställs inför enligt Erikson & Josefssons (2016) enkätstudie och Eriksons (2017) intervjustudie. Dessa hinder kan ta sig i uttryck i att det bland annat finns andra förväntningar på de kvinnliga ledamöterna än på de manliga och att kvinnorna därmed upplever högre krav, att kvinnorna upplever annat bemötande än männen i riksdagen i form av kränkande behandlingar samt att de kvinnliga ledamöterna upplever det svårare att förena familjeliv och arbete. Undersökningen har gjorts genom en fallstudie, där vi applicerat feministisk teori och feministisk institutionalism på de utvalda hinderna för att se om de kunde förklaras av teorierna. Vi menar att samtliga hinder till viss del kunde härledas till institutionella normer inom riksdagen, som sannolikt härstammar från den historiskt manliga dominansen som funnits där. På grund av denna dominans så ligger ett manligt ideal fortsatt till grund för vilka normer som råder i riksdagen. Då de formella reglerna för att hindra kvinnor till att sitta i riksdagen har avskaffats blir de institutionella normerna viktiga för upprätthållandet av männens inflytande och makt i institutionen. Dessa institutionella normer, tillsammans med övergripande samhälleliga könsnormer som bland annat kan förklaras av feministiska teorier om könsroller, moderskap samt objektifiering och sexualisering, finner vi kan förklara de informella hinder som kvinnorna i riksdagen möter. Man skulle kunna anta att de informella hinderna i riksdagen som de kvinnliga ledamöterna möter i högre grad än de manliga skulle resultera i att kvinnornas möjligheter till inflytande och makt var sämre än männens. Vi menar att detta skulle kunna vara problematiskt för bland annat åsiktsrepresentationen, vilket var en av anledningarna till att vi ansåg att det var viktigt att hitta förklaringar till hinderna. Anmärkningsvärt är dock att samtliga riksdagsledamöter enligt enkätstudien och intervjustudien upplevde att de hade lika stora möjligheter till inflytande och politisk påverkan trots att de upplever att de har olika förutsättningar. Fortsatt forskning med fokus på denna paradox menar

vi därför skulle vara av stor vikt, där man skulle kunna mäta mer än endast kvinnornas upplevelser av inflytande.

7 Referensförteckning

Arbetsgruppen för jämställdhet, 2018. Handlingsprogrammet för jämställdhet i riksdagen under valperioden 2014-2018 - en rapport. [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.riksdagen.se/globalassets/01.-aktuellt/201718/handlingsprogrammet-for-jamstalldhet-a5-juni-2018-v2.pdf>

Bergqvist, Christina & Friendenvall, Lenita, 2017. "Introduktion till svensk politik" i Freidenvall, Lenita & Jansson, Maria (red.) Politik och kön: feministiska perspektiv på statsvetenskap. Lund: Studentlitteratur, s. 89-108.

Carbin, Maria & Janson Maria, 2017. "Introduktion till politisk teori" i Freidenvall, Lenita & Jansson, Maria (red.) Politik och kön: feministiska perspektiv på statsvetenskap. Lund: Studentlitteratur, s. 35-48.

Erikson, Josefina, 2017. Riksdagsledamöters erfarenheter och upplevelser av jämställdhet i riksdagen - en intervjustudie. Rapport till riksdagens arbetsgrupp för jämställdhet. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.riksdagen.se/globalassets/08.-sa-funkar-riksdagen/jamstalldhet-kort-rapport-a5-juni-2017.pdf> . Hämtdatum: 2019-05-14.

Erikson, Josefina & Josefsson, Cecilia, 2016. Jämställdhet i riksdagen - en enkätstudie. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.riksdagen.se/globalassets/08.-sa-funkar-riksdagen/jamstalldhet-slutrapport-a5-juni-2017-v2.pdf> . Hämtdatum: 2019-05-14.

Erikson, Josefina & Josefsson, Cecilia, 2018. "The legislative as a gendered workplace: Exploring members of parliament's experiences of working in the Swedish parliament". International Political Science Review, vol: 40, nr: 2, s. 197-214. Doi: 10.1177/0192512117735952.

Esaiasson, Peter - Gilljam, Mikael - Oscarsson, Henrik - Towns, Ann - Wängnerud, Lena, 2017. Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad. 5e uppl. Stockholm: Wolters Kluwer.

Heimersson, Alicia, 2019. "Hotet mot jämställdheten: kvinnor och barn". Dagens Arena. [Elektronisk]. Tillgänglig: <http://www.dagensarena.se/innehall/hotet-mot-jamstalldheten-kvinnor-och-barn/> . Hämtdatum: 2019-05-10

Johansson, Monica, 2014. I moderskapet skugga: berättelser om normativa ideal och alternativa praktiker. Diss., Örebro Universitet.

Jämställd.nu, 2013. Jämställdhetsintegrering. Jämställd.nu, december 2013. [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.jamstall.nu/fakta/jamstalldhetsintegrering/>. Hämtdatum: 2019-05-04.

Kenny, Meryl, 2007. "Gender, Institutions and Power: A Critical Review". Political Studies Association, vol: 27, nr: 2, s. 91-100. Doi: 10.1111/j.1467-9256.2007.00284.x.

Mackey, Fiona - Kenny, Meryl - Chappell, Louise, 2010. "New Institutionalism Through a Gender Lens: Towards a Feminist Institutionalism?". International Political Science Review, vol: 3, nr: 5, s. 573-588. Doi: 10.1177/0192512110388788.

Melander, Zara, 2016. Ledarskap och feminism: en studie om organisering och ledarskap i en feministisk organisation. Masteruppsats, Stockholms universitet. [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1090052/FULLTEXT01.pdf>. Hämtdatum: 2019-04-28.

Oskarson, Maria & Wängnerud, Lena, 1995. Kvinnor som väljare och valda. Lund: Studentlitteratur.

Phillips, Anne, 1995. Närvarons politik: den politiska representationen av kön, etnicitet och ras. Lund: Studentlitteratur.

Riksdagen.se, 2018. Den nya riksdagen efter valet. Riksdagen.se, september 2018. [Elektronisk] Tillgänglig: <https://www.riksdagen.se/sv/valet-2018/den-nya-riksdagen-efter-valet/>. Hämtdatum: 2019-04-27.

Sundström, Marianne, 2018. "Män bestämmer om utrikespolitik och kvinnor om hälsovård - men få partier vill införa könskvoter i riksdagens utskott". Svenska Yle. [Elektronisk]. Tillgänglig: <https://svenska.yle.fi/artikel/2018/09/17/man-bestammer-om-utrikespolitik-och-kvinnor-om-halsovard-men-fa-partier-vill>. Hämtdatum: 2019-05-11.

Wängnerud, Lena, 1999. Kvinnorepresentation: Makt och möjligheter i Sveriges riksdag. Lund: Studentlitteratur.

Wängnerud, Lena, 2017. "Representation" i Freidenvall, Lenita & Jansson, Maria (red.) Politik och kön: feministiska perspektiv på statsvetenskap. Lund: Studentlitteratur, s. 109-119.